

Urbanismus a územní plánování pohledem geografa

RNDr. Radim Perlín, Ph.D.

Přírodovědecká fakulta UK

Autorizace ČKA 01139

Rozhodování o využití území

Velmi komplexní, procedurálně složité rozhodování s velkým množstvím aktérů, každý z aktérů hájí přirozeně svůj partikulární zájem a nehodná ustoupit.

Nutnost dohody o budoucím uspořádání území, prostor pro tvorbu konsensu.

Jak prosadit celoměstskou/celostátní koncepci proti vůli lokality, které se dotkne?

Vyjednáváním nebo mocensky?

Nutná formalizace rozhodování, přesné vymezení jednotlivých rolí účastníků projednávání, garance práv jedince, garance práv společnosti, možnost prosazení potřeb státu.

Procesy územního plánování jsou úzce napojeny na tradici správního řádu, obecného správního rozhodování.

Konflikt poznání „objektivní“ skutečnosti a „idealizované“ budoucnosti.

Složité společnost

Lidská společnost se ve vyspělém světě stává vícevrstevnatou, relativně složitou strukturou. Postmoderní společnost charakterizuje paralelní existence mnoha rozdílných sociálních struktur, ve kterých jsou zapojeni občané

sociální struktury, sociální sítě napříč tématy, ale i napříč hierarchickou řádovostní strukturou (mikro - mezo - makro)

Viz lokální hasiči vs. celostátní aktivistická skupina (Děti země)

Do rozhodování o využití území se tak zapojuje mnohem více subjektů s protichůdnými zájmy. Územní plánování nabízí možnost dosažení konsensu nad obecnými otázkami rozvoje města, regionu, tedy zapojení všech aktérů do procesu rozhodování

Rozhodování o čem?

A) O nutné maximální míře regulace – tohle již je nepřijatelné

B) O společném cíli, o koncepci rozvoje – takto vidíme společně budoucnost

Proměna územního plánování (Berke 2002)

60 léta - regulační socioekonomické teoretické koncepty

kontrola nad rozvojem území a využití soukromých pozemků a ovlivňování charakteru výstavby,

70 – 80. léta - pozitivismus

„plánovači věří, že zvýšení kvality rozhodování o využití území je jejich hlavní příspěvek“ a mnozí plánovači sami sebe chápali jako více znalé, více objektivní, lépe vzdělané a poučenější než politici, protože jsou schopni používat komplexní, dlouhodobé a systematické přístupy.

Od 90. let post-strukturalistické teoretické koncepty Giddens 1984

Význam participace, upozadění „vědeckého, objektivního“ přístupu, role pospolitosti, komunity, diskuze a vyjednávání při přípravě dokumentu.

Od nultých let - Nové milénium: správně procedurální postupy

Rezignace na koncepci, důraz na právně garantované jistoty rozhodování, důsledné přesné a podrobné procedurální postupy rozhodování, při jejich nedodržení napadení rozhodnutí

Vývoj teoretických konceptů ÚP

Pozitivistické přístupy

REGULACE

	aktér	cíl
60 – 70	veřejná správa	kontrolovat
70 – 80	urbanista	plánovat
Poststrukturalismus		
KONCEPCE		
90+	veřejnost, komunita	dohodnout se

Nástroje územního plánování

a) funkční a prostorová **regulace území** - **regulační přístup**

b) participativní nástroje **rozvoje území** - **participativní přístup**

Územní plán je možné chápat buď jako nástroj regulace nebo jako dohodu o využití území.

ad a)

Regulační nástroje – ÚPn jako instituce, TOP – DOWN přístupy, hierarchie nástrojů

Postup od vytvoření dokumentu k jeho projednání - Institucionální teoretické koncepty (Amin)

ZPRACOVÁNÍ - PROJEDNÁNÍ

ad b)

Participativní nástroje - ÚP v duchu konceptu sociálního kapitálu (Bourdieu, Putnam) a na koncepci governmentu (Bennet) , významná role lokálních lídrů, BOTTOM UP přístupy

Postup od diskuze, nalezení shody nad konceptem rozvoje k jeho zapsání ve formě konkrétního ÚP

DISKUZE – ZPRACOVÁNÍ - PROJEDNÁNÍ

Rozdíly mezi přístupy k ÚP

Název	regulační přístup	participativní přístup
ideová východiska	Pozitivismus	post strukturalismus
teoretické ukotvení	institucionální teorie	sociální kapitál, government
cíl	řízení rozvoje, regulace rozvoje	nalezení shody na rozvoji, hledání konceptu
proces , řízení	TOP - DOWN, podřízenost vyšším dokumentům	BOTTOM UP, ale podřízenost vyšším koncepcím
postup projednávání	dokument → projednávání → opravený dokument	jednání → dokument
výsledek ÚP	regulace rozvoje	koncepce rozvoje
charakteristika	přesný, exaktní, konkrétní	obecnější, rámcový
vztak k právu	vymahatelný, soudně přezkoumatelný věcně i procesně	vymahatelná koncepce, politická odpovědnost, samosprávný
pracost	složitý, pracný, formální	obecnější, jednodušší
role veřejnosti	pasivní, nečitelný, nesrozumitelný, neznámý dokument	aktivní, zámý a snadněji vymahatelný dokument
rozhodování podle ÚP	jasné, předvídatelné, očekávané - ANO - NE	vliv lidského faktoru, nutnost dalších doplňujících dokumentů (RP)

Role, pozice, význam územního plánu

Poskytnout podklad pro kvalifikovaná rozhodnutí o využití území,

Nabídnout prostor pro formování společného postoje, společného názoru o budoucí koncepci rozvoje města

Sloužit jako kotva při bouřlivém a nekoordinovaném tlaku na územní rozvoj

Prostor pro nekonečné diskuze, pseudoargumenty rádoby odborníků

Nástroj na umlčení ideové opozice

Vrcholně politický dokument

Podklady pro územní plán

Tvořit územní plán znamená načerpat, získat vstřebat velké množství vstupních informací, dat, zkušeností a znalostí

Typy vstupních proměnných:

- Vize, koncepce, urbanistický názor na rozvoj
- **Porozumění sociálně ekonomického prostředí - rámec pro jakýkoliv rozvoj nebo úpadek města, regionu,**
- Pochopení fyzickogeografického prostředí – pochopení limitů a bariér rozvoje
- Respektování ekonomických (urbanistickoekonomických) faktorů
- Znalost a pochopení právního prostředí a formálních postupů v územním rozvoji

Sociálně ekonomické prostředí

Sociálně ekonomické prostředí tvoří obyvatelé, návštěvníci a další lidé v sídle, jejich vzájemné vazby, vztahy a vazby a vztahy mezi jimi vyvolanými aktivitami, činnostmi nebo procesy

Sídlo tvoří lidé a jejich aktivity, nebudou-li se lidé cítit spokojeně, nebude ani sídlo.

Jak porozumět tomu, jak a co lidé žijí?

Kvantitativní analýzy - hromadné zpracování dat, zpracování výsledků dotazníku, výzkumu veřejného mínění

Kvalitativní analýzy : analýza postojů, rozhovorů jedinců, aktérů lokálního/regionálního rozvoje

Zdroje dat

Sčítání lidu domů a bytů – cenzus   1880 – 2011 10 letá perioda

Velmi podrobná struktura ukazatelů za obyvatelstvo, jeho věkovou socioprofesní, národnostní, vzdělanostní strukturu, dojíždka x vyjíždka

Podrobná struktura údajů za domy a byty podle stáří, stavebních materiálů velikosti, počtu bydlících, obydlenosti, ...

Podrobná struktura údajů za domácnosti a jejich velikost, ekonomickou sílu, ...

Sčítání

Výsledky publikovány za veškeré územní jednotky veřejné správy

Sídla a místní části	12 000
Obce	6258
Pověřené obecní úřady	384
Obce s rozšířenou působností	205
Okresy	77
Kraje	14
NUTS II	7
Česko	1

Problém cenzu

Pravdivost cenzu

Údaje v cenzu z podstatné části vycházejí z osobní deklarace konkrétních dotazovaných, obyvatel a jejich domácností

V období paranoického ukryvání jakýchkoliv osobních údajů se celá řada témat neřeší nebo je velmi zkreslena již respondenty

Snaha o nahrazení průběžnou evidencí obyvatelstva, ale to je velmi problematické, protože to nikdy nefungovalo zcela přesně

Co ještě v této atmosféře zbude v cenzu v roce 2021?

Kontinuita a porovnatelnost datových řad

Pokud hodnotíme vývoj jakéhokoliv ukazatele, je nutné, aby data na sebe navazovala,

Sledování míry nezaměstnanosti

Trvale bydlícího obyvatelstva nebo přítomného obyvatelstvo

Neobydlené domy /byty prázdné nebo rekreační?

Změny administrativního vymezení obcí

Další zdroje dat o obyvatelstvu

Historický lexikon

Vývoj počtu obyvatel a počtu trvale obydlených domů 1869 -2011 na přepočtenou administrativní strukturu 2011

Malý statistický lexikon obcí – roční údaje o pohybu obyvatel a další základní statistické údaje vychází každý rok

Městské a obecní statistika – velmi podrobné (úplné) údaje, data do podrobnosti jednotlivých obcí.

Využití datových zdrojů

Nestačí pouze data převzít, shromáždit, zpracovat a popsat

Je nutné data (fakta) vyhodnotit, tedy zaujmout je zjištěním uvedeným v datech a jejich vyhodnocení nějaké stanovisko,

„je to dobře, je to špatně“

Přírodní vědec má experiment, pokus, vědec v oblasti sociálních věd má srovnání. Vždy je nutné data srovnávat s vyšší nadřazenou jednotkou a pak konstatovat, zda jsou hodnoty ++, +, +-, -, --

Analýzy bez závěru jsou zcela bezcenné. Srovnání je možné pouze na úrovni relativních hodnot, tedy hodnot přepočtených na stejných základ.

Nikoliv pouze počet EA v III., ale striktně je nutné srovnávat podíl EA v III/EA

Nikoliv pouze počet obyvatel ve věku 6-15, ale podíl skupiny 6-15/PO celkem

Riziko malých jednotek

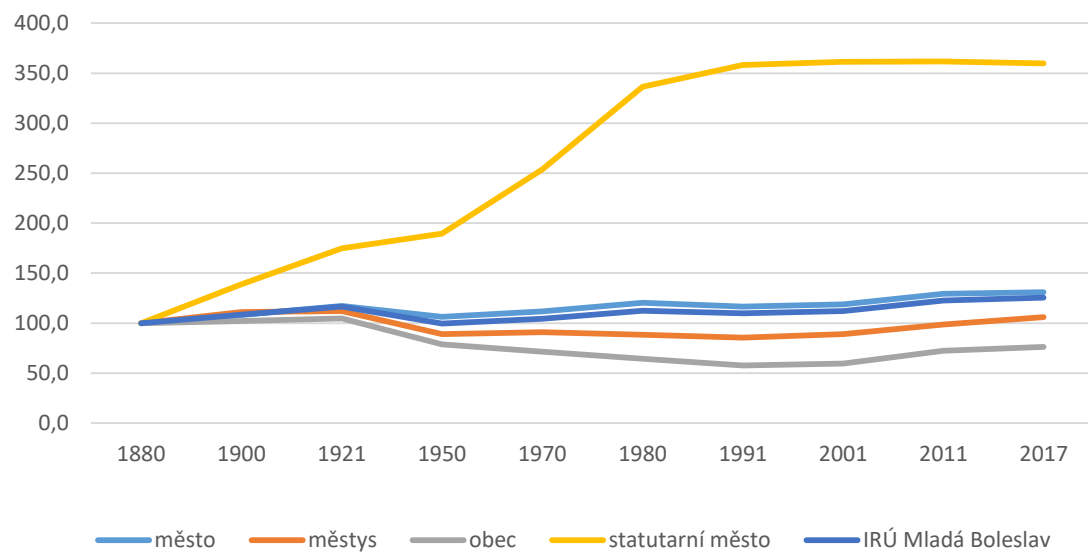
Celá řada sociálně ekonomických dat je sbírána a tedy i publikována na úrovni obcí, tedy jednotek s velmi malým počtem obyvatel. V jednotkách s velmi malým základem může docházet k dramatickým změnám srovnávaných relativních hodnot - nárůst % obyvatel s VŠ o 50% v obci může znamenat, že se do obce, kde žili 4 VŠ, přistěhovali další 2 vysokoškoláci.

Nutnost srovnávání srovnatelného

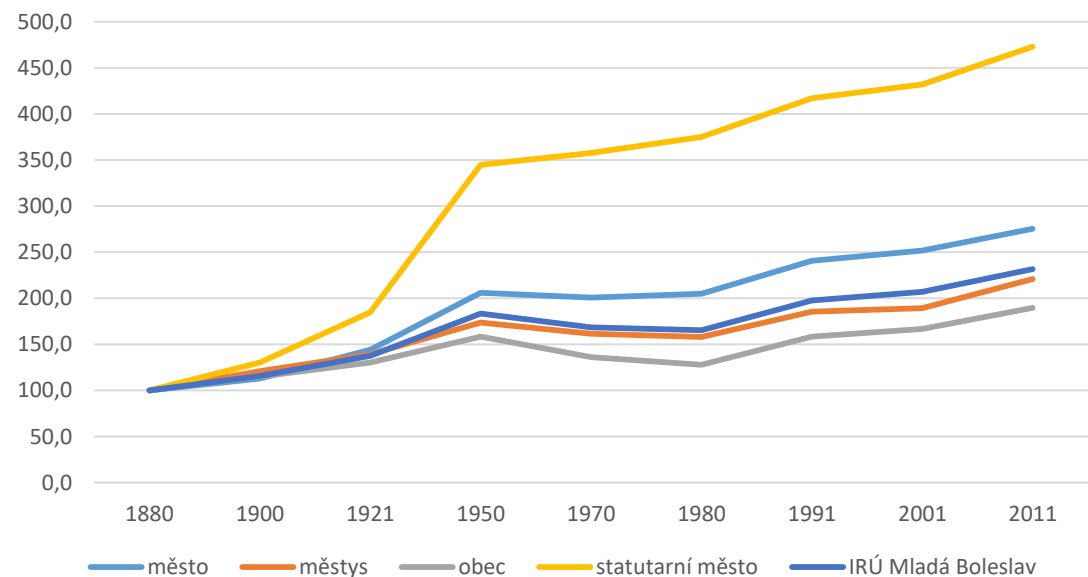

Příklad relativního ukazatele

Relativní změny počtu obyvatel podle správní kategorie

Relativní změny počtu domů podle správní kategorie

Diskuze a otázky